

Saksan työvoimapolitiikka: Hartz IV-reformi – Tuettu työllistäminen – jatkokoulutus vai perustulo

Tämä tietoruutu on Toimi-hankkeen 27.9.2018 järjestettävän "What Finland can learn from social security reforms in other European countries" -seminaarin ennakkomateriaalia. Aihetta seminaarissa esittelee ja esittelytekstin on kirjoittanut professori Wolfgang Schroeder Kasselin yliopistosta. Käännös englanninkielisestä tekstistä.

Finanssikiriin jälkeen työllisyys on Saksassa kasvanut tasaisesti (44 miljoonaa työllistä; noin 33 miljoonaa työntekijää sosiaalivakuutuksen piirissä), samaan aikaan kun työttömyys on laskenut yhtä tasaisesti (5 miljoonasta työttömästä vuonna 2005 nykyiseen noin 2,5 miljoonaan). Saksan 5 prosentin työttömyysaste on yksi Euroopan alhaisimmista. Tästä huolimatta Saksassa ollaan edelleen tyytymättömiä vuonna 2005 uudistetun, erityisesti pitkäaikaistyöttömien tukia muuttaneen työllistämisyjärjestelmän yksittäisiin osa-alueisiin. Lisäksi keskustelu digitalisaation työmarkkinavaikutuksista on ollut jo pitkään kiivasta. Tähän ovat vaikuttaneet mm. ennusteet työpaikkojen vähenemisestä ja muuttumisesta sekä uudet työnteon muodot. On myös niitä, joiden mielestä olemme matkalla kohti alustataloutta, joka voisi murentaa työmarkkinoiden perinteiset rakenteet. Saksassa keskustellaan tällä hetkellä mm. seuraavista asioista:

1. Työnhakijan peruspäivärahan (Hartz-järjestelmän) yleinen kannatus on heikko: Vaikka järjestelmään on viime vuosina tehty yksittäisiä parannuksia, ne eivät kuitenkaan ole lopettaneet järjestelmästä käytävää keskustelua. Tämä ei yllätä, koska keskustelussa sekoittuvat poliittis-kulttuurinen kielteisyys ja asia-tekniisperusteinen kritiikki. Hartz-järjestelmä on poikkeuksellisen heterogeeninen järjestelmä hyvin erilaisille kohderyhmille, kuten pitkäaikaistyöttömille, joita on vain noin kolmannes kaikista perusetuuden saajista. Ei ole kuitenkaan olemassa yhtä yleispätevää keinoa ratkaista kaikki ongelmat.

2. Hartz-järjestelmän muutokset: Yleistä kritiikkiä tärkeämpää on konkreettiset parannukset, joilla tuetaan apua tarvitsevia. Näitä ovat etuuden määrä, oikeudenmukaiset ja realistiset perusosat ja asumiskustannukset, tehokkaan mentoroinnin lisääminen ja byrokratia vähentäminen. Lisäksi sairaille, lapsille ja yksinhuoltajille tulisi kohdentaa tukea muulla tavoin kuin sellaisen järjestelmän kautta, jonka päätavoitteena on saada tuensaajat ansiotyöhön. Koska koulutus on yhä tärkeämmässä asemassa digitaalisen muutoksen myötä, on syytä muokata säällisen työn kriteerejä. Lisäksi: Työttömyysvakuutusjärjestelmää (ALG I) tulisi jälleen kerran vahvistaa. Ilman säännöllistä työtä olevien on erityisen hankalaa päästä täysimääräisen työttömyystuen (ALG I) piiriin, vaikka he olisivat työelämässä ollessaan maksaneet vuosikautia vakuutusmaksua. Järjestelmän järjestyminen uudistaminen voisi vähentää sen piiristä poisputoamisen pelkoa.

3. Rahoitetaan työtä, ei työttömyyttä: Tavoitteena on perustaa vaikeasti työllistettävälle pitkäaikaistyöttömille noin 200 000 työntekijän sosiaaliset työmarkkinat, joilla olisi paremmat keinot ja rahoitus vastata työttömien tarpeisiin. On tärkeää ottaa erilaisia näkökulmia huomioon ja mahdollistaa työnhakijoiden yksilöllinen siirtyminen vapaille työmarkkinoille. Tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan lisää valmennusta sekä perus- ja jatkokoulutusmahdollisuuksia.

4. Proaktiivisella työllisyyspolitiikalla työttömyyttä ja osaamisvajetta vastaan: Sekä työttömyysvakuutusjärjestelmää että sosiaaliturvajärjestelmää on kehitettävä järjestelmällisesti ja kokonaisvaltaisesti siten, että ne tukevat perus- ja jatkokoulutusta. Tämä on ainoa keino auttaa ihmisiä palaamaan työmarkkinoille. Uudistustyössä tulisi keskittyä lyhytaikaisten toimien sijaan kestävään koulutukseen. On varmistettava, että tutkinnon suorittaminen ja mahdollisuus hyvään työpaikkaan ovat etusijalla nopean työllistymisen sijaan. Jatkokoulutusta tulee laajentaa koulutusjärjestelmän neljäntenä pilarina.

5. Työvakuutusjärjestelmän perustaminen: Työttömyysvakuutusta tulee kehittää työvakuutuksen suuntaan, ja liittovaltion työllisyysvirasto on muutettava liittovaltion työllisyys- ja koulutusvirastoksi. Työvakuutus ei saa olla vain keino puuttua työttömyyteen! Myös työelämässä olevilla tulisi olla mahdollisuus saada neuvontaa ammatillisen jatkokoulutuksen mahdollisuuksista. Koulutusta edistäviä toimia tulisi tarpeen mukaan täydentää työvakuutuksella.

6. Digitalisaation ja alustatalouden haasteet: Digitalisaatio on valtava haaste työperusteiselle sosiaaliturvalle. Ennen kaikkea pelätään, että työpaikkojen määrän valtavan vähenemisen lisäksi, digitalisaatio luo uusia työnteon muotoja, jotka eivät ole riippuvaisia pääomasta tai työstä. Osa sidosryhmistä on tämän johdosta vaatinut universaaliala perustuloa. Perustulo korvaisi nykyisenlaisen, sosiaaliturvamaksuihin perustuvan hyvinvointivaltion uudenaikaisella verovaroin rahoitetulla hyvinvointivaltiolle. Toiset näkevät digitalisaation haasteen työntekijälähtöisen, kattavan täydennyskoulutusjärjestelmän perustana. Tämä järjestelmä muodostaisi saksalaisen koulutusjärjestelmän neljännen pilarin. Sosiaalisten ja taloudellisten muutosten käynnistämä saksalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuutta koskeva keskustelu käy kuumana. Kahdesta lähetystavasta toinen vaatisi järjestelmän perustavanlaatuaista muutosta (perustulo) ja toinen vähittäistä kehittymistä (järjestelmällinen koulutus).

Schroeder, Wolfgang, (2018) Arbeitsmarktpolitik in Deutschland: Hartz IV – Öffentlich geförderte Beschäftigung- Weiterbildung oder ein bedingungsloses Grundeinkommen?

Prof. Dr. Wolfgang Schroeder, Universität Kassel, Saksa

Professori Schroeder toimi vuosina 2009–2014 Brandenburgin osavaltion työllisyys-, sosiaali-, nais- ja perheasioista vastaavan ministeriön valtiosihteerinä. Hänen pääasialliset tutkimuskohteensa ovat ammattiliitot, työmarkkinasuhteet, sosiaalipolitiikka ja sosiaalivakuutus.

(päivitetty 24.9.2018)

Perusturvan ja toimeliaisuuden
uudistushanke vkn.fi/toimi

SOSIAALI
TURVA 2030